

Жук В. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

УМОВНИЙ СПОСІБ ЯК КОНСТИТУЄНТ БЛИЖНЬОЇ ПЕРИФЕРІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНО СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ СПОНУКАЛЬНОСТІ

Метою статті є розгляд особливостей умовного способу як конституюнту ближньої периферії функціонально семантичного поля спонукальності. Актуальність дослідження визначається тим, що воно ведеться в межах історичної прагматики і дозволяє, з одного боку, розширити сферу застосування прагматичного аналізу та, з іншого, отримати дані з мовного аспекту літературних пам'яток минулого. Об'єктом дослідження є функціонально семантичне поле спонукальності. Предмет дослідження – периферійні конституюнти функціонально семантичного поля спонукальності в давньоанглійській мові. У процесі дослідження авторка дійшла таких висновків: 1. Периферія функціонально-семантичного поля спонукальності давньоанглійської мови характеризується великою різноманітністю засобів актуалізації волітивності в порівнянні з ядром. Ці актуалізатори, так само, як і в разі з ядерними конституюнтами, належать різним рівням мовної системи. Численність периферійних засобів вираження спонукальності пов'язане з меншою спеціалізованістю їх семантики у плані експлікації цього значення, а також з обмеженістю сфери вживання. 2. На морфологічному рівні до числа периферійних належить умовний спосіб. Специфіка його функціонування в польовому розташуванні наближає його до ядерного конституюнту ФСП волітивної модальності – імперативу. 3. Морфологічний рівень також представлений формою немаркованого інфінітива із закінченням -an, яка всупереч традиційному уявленню про неї як про форму імперативу або умовного способу виявляє самостійний категоріальний статус. Великий модальний потенціал немаркованого інфінітиву робить його своєрідною кумулятивною одиницею, яка об'єднує в собі значення, властиві імперативу та суб'юнктиву, і початкове значення потенційності дії, властиве для інфінітиву. 4. Великий склад ядерних та периферійних засобів вираження спонукальної модальності дає можливість вважати, що склалася лінгвістична традиція вираження спонукування в рамках давньоанглійського періоду. Великий набір периферійних лексико-граматичних одиниць, наділених спонукальною семантикою, свідчить, з одного боку, про нездатність кожної з них висловити все різноманіття семантичних варіантів спонукування, а з іншого боку, про надмірність мовної системи свободі вибору, яка робить можливим вираження будь-якого необхідного значення.

Ключові слова: давньоанглійська мова, модальність, периферія, морфологічний рівень, імператив, ядро.

Постановка проблеми. Робота присвячена конструюванню функціонально семантичного поля (ФСП) на базі засобів актуалізації модального значення спонукальності в давньоанглійській мові. Традиційно модальність розуміється як категорія, що виражає різні види відношення висловлення до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення (В. Віноградов, О. Jespersen).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для цього дослідження актуальне звернення до розробок теорії модальності, виконаних у руслі функціонально-семантичного підходу (А. Бондарко, Е. Беляєва, М. Сабанєєва), а також прагматичних течій (Н. Арутюнова, С. Мезенін, А. Федосєєва).

Постановка завдання. Метою статті є розгляд особливостей умовного способу як конституюнту ближньої периферії функціонально семантичного поля спонукальності. Актуальність дослідження визначається тим, що воно ведеться в межах історичної прагматики і дає змогу, з одного боку, розширити сферу застосування прагматичного аналізу, а з іншого – отримати дані з мовного аспекту літературних пам'яток минулого. Об'єктом дослідження є функціонально-семантичне поле спонукальності. Предмет дослідження – периферійні конституюнти функціонально-семантичного поля спонукальності в давньоанглійській мові.

Виклад основного матеріалу. Ядерно-периферійна організація ФСП спонукальності. Приступаючи до безпосереднього опису мовних

засобів, що виражають модальне значення спонукальності та конституують ФСП спонукальності в давньоанглійській мові, необхідно більш детально висвітлити принципи структурної організації будь-якого ФСП. Відомо, що термін «поле» використовується багатьма науками. У лінгвістику цей термін був привнесений з фізики. Роблячи екскурс в історію формування лінгвістичного уявлення про поле, слід зупинитися на концепції Й. Тріра, основоположника вчення про поле в мові. Результатом його наукових пошуків стало закріплення терміна «поле» в лінгвістиці та введення поняття «семантичного поля», пов'язаного з вивченням сукупності слів у їх предметно-пояснювальних зв'язках [19, с. 419].

З 50–60-х рр. ХХ ст. відбувається поступове розширення поняття поля у сфері лінгвістики. Крім власне семантичного, також виділяють морфосемантичні, асоціативні, граматичні та синтагматичні поля [1; 6; 14]. Згідно з концепцією функціонально-семантичного поля, прийнятою за вихідну в цьому дослідженні, ФСП визначається як «угруповання різнорівневих засобів мови, яке базується на певній семантичній категорії; засоби мови взаємодіють на основі спільності їх семантичних функцій» [3, с. 17]. Вивчення мовних засобів в їх польовому розташуванні ґрунтується на ядерно-периферійній організації структури поля. Прототипами критеріїв розмежування ядра та периферії, прийнятих у функціональній граматиці, слугували сформульовані Є.В. Гулігою та Є.І. Шендельсом ознаки домінантного конститuentу поля, згідно з якими він «а) найбільш спеціалізований для вираження цього значення; б) передає його найбільш однозначно; в) систематично використовується» [6, с. 10].

У теорії, розробленій А.В. Бондарко, співвідношення центру та периферії ФСП характеризується сукупністю таких характеристик: (1) максимальною концентрацією в центральній частині базисних семантичних ознак за розрідженості таких ознак на периферії; (2) участю ядерних конститuentів у максимальній кількості опозицій, на тлі тією чи іншою мірою ізольованості периферійних; (3) найбільшою спеціалізованістю центральних одиниць для реалізації певних семантичних функцій, на відміну від меншої спеціалізованості периферійних; (4) регулярністю функціонування ядерних засобів у порівнянні з меншою регулярністю вживання периферійних [3, с. 18]. Водночас характеристика структурної організації функціонально-семантичного поля не обмежується поняттями ядра та периферії, а використовує їх як базові

для подальшого виявлення дрібних складників як ядра, так і периферії. У концепції, яка була запропонована Є.В. Гулігою та Є.І. Шендельсом, містяться відомості про можливе членування ядра поля: «навколо домінанти групуються найбільш тісно з нею пов'язані конститuentи, що утворюють ядро поля. Конститuentи, віддалені від ядра, розташовуються на периферії поля» [6, с. 10].

У сфері інтересу до вивчення мовних одиниць із точки зору відносин «центр – периферія» потрапляють не тільки прямі способи вираження певної семантики, а й непрямі. Це тягне за собою підрозділ периферії на ближню та дальню. Так, наприклад, у дисертаційному дослідженні Ю.В. Гапонової детально розроблений принцип віднесення того чи іншого мовного засобу до ближньої або далекої периферії. У разі зближення семантико-функціональних властивостей окремого конститuentу з ядерними цей конститuent відноситься до ближньої периферії. Якщо розглянута мовна одиниця є непрямим (імпліцитним) засобом вираження того чи іншого значення, які здобувають це значення лише в певних контекстах, то його слід віднести до далекої периферії ФСП [5, с. 21].

Парадигматичні характеристики давньоанглійського умовного способу. У положенні найближчого оточення центральної (ядерної) зони функціонально-семантичного поля волітвної модальності в давньоанглійській мові знаходиться умовний спосіб, оскільки по лінії ірреальної модальності давньоанглійський умовний спосіб невід'ємно пов'язаний з імперативом, що знаходить своє відображення у словнику лінгвістичних термінів, де суб'юнктив трактується як «категоріальна форма непрямого способу, зазвичай з розвиненою системою відтінків (варіантів) модального значення, що об'єднуються загальною ознакою відсутності прямої відповідності змісту дійсності» [2, с. 249].

Вивченню специфіки модальних значень, які висловлюються за допомогою умовного способу, а також його функціонуванню на різних синхронних зрізах англійської мови присвячена велика кількість досліджень, одним із результатів яких стало виявлення здатності форм умовного способу висловлювати значення веління (див. А.М. Мухін, А.І. Смірницький, Т.А. Расторгуєва, В. Mitchell і ін.).

Давньоанглійський умовний спосіб в низці публікацій називається «бажаний спосіб», або «оптатив» [11, с. 220; 4, с. 166; 17, с. 142–143], і, таким чином, протиставляється деякими дослідниками індоєвропейському кон'юнктиву.

Подібний підхід навряд чи можна визнати виправданим, оскільки матеріал давньогерманських мов не дає підстави для безпосередньої реконструкції спеціальної форми кон'юнктива. Низка міркувань змушує сумніватися в загальноіндоєвропейському характеру опозиції «індикатив :: кон'юнктив» навіть у системі презенс [17, с. 259].

Зіставлення мовної структури різних індоєвропейських мов дозволило дослідникам зробити висновок про те, що германські мови мають спеціальну парадигму, яка за своєю структурою генетично тотожна опативу та функціонально об'єднує смислові структури як опатива, так і кон'юнктива інших індоєвропейських мов [17, с. 262].

Об'єднання у плані функціонування за допомогою давньоанглійського умовного способу значень індоєвропейського опативу та кон'юнктиву заклало в давньоанглійському суб'юнктиву здатність висловлювати різноманітні значення: бажання, можливість (похідні від індоєвропейського опативу) (1) суб'єктивне ставлення мовця, яке може виступати в якості передбачення або припущення (похідне від індоєвропейського кон'юнктиву) (2) [11, с. 220–221; 4, с. 294; 13, с. 244–245; 7, с. 189–190; 12, с. 109].

(1) *Ærcebiſcepes borges bryce odde his mēndbyrd gebete mid ðrim pundum. Той, хто вторгається в житло архієпископа або його володіння, які обєригаються, повинен заплатити три фунта.*

(2) *Mycel yfel deð se ðe leas writ buton he hit gerihhte. swylce he gebringe Ða soðan lare to leasum gedwylde. Велике зло робить той, хто пише неправду, і, поки він не виправить це, це буде виглядати як перетворення істинного вчення на помилку.*

У давньоанглійській мові умовний спосіб мав чітко окреслену парадигму: форми однини та множини теперішнього часу і форми однини та множини колишнього часу утворювалися від основ інфінітиву та претеріту відповідно і мали закінчення *-e* для однини (1) та *-en* для множини (2).

(1) *7 ðeah Ðæt geweorðe Ðæt ure ænig Ðe nu leofað Ðonne ne libbe <...> І хоча може так статися що ніхто з нас хто зараз живе не буде жити тоді. 2) Gif ceorl 7 his wif bearn hæbben getcene, 7 fere se ceorl forð, hæbbe sio modor hire beat 7 fede. Якщо керл та його дружина мають спільну дитину і керл вмирає, мати повинна залишити дитину і виховувати його.*

Проаналізований текстовий матеріал виявляє, однак, випадки нейтралізації опозиції по особі в сфері суб'юнктиву. *Ne nime ge æt nanum menn na mare Ðonne eow geset is ... Не беріть ви ні від кого більше, ніж вам належить <...> Gebide ge*

on beorge <...> Ви чекайте тут на пагорбі <...> Традиційно таким маніфестаціям приписується випадковий аграматичний характер: писар використовував дієслово / суб'єкт у формі однини до того, як сформулював суб'єкт / дієслово в формі множини [17, с. 82 – 85].

Однак, як показує нам проведене дослідження давньоанглійських законодавчих актів, законодавець систематично вживає прономінальний суб'єкт **hio** при предикаті, який виражений дієсловом у формі однини в тих випадках, коли йдеться про представників вищих страт суспільства стародавнього Уессекса [8, с. 77]. *Gif mon folcleasunge gewyrce, 7 hio on hine geresp weorðe, mid nanum leohtran ðinge gebete Ðonne him mon aceorfe Ða tungon of, pæt hie mon na undeorran weorðe moste lesan <...> Якщо хтось обдурить народ і він в цьому викритий буде, не маючи ніяких пояснень, відріжуть потім йому його язик, щоб він нікому не наважився більше брехати.*

Аналізуючи парадигматичні особливості давньоанглійського суб'юнктива, не можна не згадати про те, що, як і у випадку з імперативом, у низці публікацій з давньоанглійської мови, крім «регулярних» форм суб'юнктиву, фігурує форма на *-an* (див. роботи К. Бруннера, І.П. Іванової та Л.П. Чахоян). Її використання може бути проілюстровано такими прикладами: *> leofan men, utan don swa us Ðearf is, beorgan us geome wið pæne egesan 7 helpan ure sylfra Ða hwile Ðe we tagan 7 motan, Ðe læs we forweorðan Ðonne we læst wenan <...> дорогі мої, давайте робити те, що нам необхідно, настійно захищати самих себе від того жаху та допомагати самим собі, поки ми це можемо, щоб ми не померли тоді.*

Під час розгляду парадигматического ряду суб'юнктиву М. Мінкофф кваліфікує дцю форму як спеціальну для позначення першої особи множини. Релевантним є те, що М. Мінкофф особливо підкреслює близькість цієї нетрадиційної форми умовного способу та імперативу. У зв'язку з цим у своїй «Історичній граматиці англійської мови» він вказує на використання як еквівалента імперативу форми першої особи множини опатива, яке ототожнюється з умовним способом: «Instead of the imperative the optative plural may also be used, especially the form *in - an*» [17, с. 143].

Додатковим підтвердженням того, що форма на *-an* в принципі може бути вбудована в парадигматичний ряд умовного способу та розглянута як еквівалент імперативної форми, певною мірою може слугувати положення: «В інгевонських діалектах, де у множині в індикативі та опативі збі-

глися всі три особи, імператив зберігає опозицію першої та другої особи та використовує оптативну форму для першої особи» [17, с. 259].

Категорія умовного способу давньоанглійської мови виявляє унікальні властивості не тільки в плані своєї парадигматики, а й в семантичному плані. Будучи не завжди чітко диференційованими в своєму морфологічному оформленні, імператив та умовний спосіб відрізнялися в семантиці, принаймні в ранній давньоанглійській, як «more or less directive and more or less wishful» [18, с. 185]. Визнаючи обґрунтованість такого ствердження як загальної характеристики етапів еволюції мови в рамках давньоанглійського періоду, слід, однак, вказати на збережену в більш пізні, ніж ранній давньоанглійській період, епохи можливість семантичної диференціації умовного способу та імперативу.

Так, у проповіді Blickling Homily контраст між «бажаною» та директивною манерою вираження зову пастиря передається не тільки за допомогою використання займенника *ƿe* як поворотного та супроводжуючого його займенника *sylfne*, але і за допомогою дієслівних форм: суб'юнктива *gemyne* та імператива *ongyt*, що функціонують у підрядному словосполученні, заснованому на паралелізмі: *Eala ƿu freond & min mæg, gemyne ƿis & ongyt ƿe sylfne, ƿæt ƿu eart nu ƿæt ic wæs io. O, miū drug ta oðnplemīnīc, pam'ятай ce ta переконайся, що ти зараз являєшся тим, ким я був раніше.*

Як зазначалося вище, у формах давньоанглійського умовного способу об'єдналися значення індоєвропейського оптатива та кон'юнктива, що зумовило широкий спектр значень, закладений у цьому способі. Саме семантичні особливості умовного способу (здатність висловлювати бажання), так само як і те, що він є засобом актуалізації ірреальної модальності, дозволяє констатувати значну схожість між умовним способом та імперативом. Матеріали цілого ряду досліджень англо-саксонського періоду (див. праці А.М. Мухіна, Б.А. Ільїш, Т.А. Расторгуєва, І.Б. Хлебнікової, М. Мінкофф), а також отримані нами дані аналізу досить репрезентативної вибірки свідчать про закономірний характер нейтралізації опозиції «імператив :: суб'юнктив» за певних умов функціонування їх форм у давньоанглійській мові. Це підтверджує відоме положення про те, що умовний спосіб у значенні бажання або розпорядження в певних контекстах вживався у функції імперативу [17, с. 258]:

Se ðe hloƿe betygen sie, geswicne se hine be cxx hida oððe swa bete. Той, хто буде звинувачений

в приналежності до банди, мусить очиститися за допомогою 120 хайд (наділів землі) або заплатити рівну вартість у якості компенсації.

Умовний спосіб як маркер волітвнної модальності в незалежному реченні. Семантичний потенціал умовного способу в давньоанглійській відрізняється значною ємністю. Особливо великий семантичний діапазон у форм умовного способу, які виступають у незалежних реченнях (тобто в простих та матричних). Як це впливає з існуючих досліджень у сфері функціонування умовного способу в давньоанглійській мові, її форми теперішнього часу в незалежному реченні можуть висловлювати: бажання/побажання; повинність; допущення/поступку, припущення/ймовірність [10, с. 5; 17, с. 340].

У межах цього дослідження було отримано великий фактологічний матеріал, який підтверджує, що значення бажання/побажання (1) та повинності (2) досить часто актуалізувалися формами умовного способу теперішнього часу в незалежних реченнях. Бажання/побажання, виражене умовним способом теперішнього часу, може постати як у вигляді оптативного висловлювання, тобто «чистого» побажання, без каузації до дії (1.1), так і у вигляді волевиявлення, яке спонукає реципієнта до дії (1.2).

(1.1) *Fæder alwalda mid arstafum éowic gehealde siða gesunde! Господь нехай збереже Він вас в цілості у вашому тимчасовому перебуванні.*

Alwalda ƿec gode forgyldre, swa he nu gyt dyde! Нехай Господь тобі дасть сповна, як Він до цього робив! У таких випадках найчастіше адресантом передається побажання, завірення або вітання.

(1.2) *Mine gebroðra <...> Smeage gehwilc hwæt he deað and behealde hwæðer he on godes wingearde swince. Мої побратими <...> міркуйте про те, що Він робить, і дивіться за всім, що Він в винограднику зробить.*

Подібні випадки є адресованим волевиявленням, в основі якого лежать дієслова у формі теперішнього часу умовного способу, що виконують функцію спонукання до дії [9, с. 60].

Висока частотність вживань умовного способу зі значенням бажання/побажання, які дозволяють пом'якшити директивну інтенцію, пов'язана зі специфікою гомілетичних творів, оскільки жанр проповіді не припускав категоричності у висловлюваннях проповідника, звернених безпосередньо до пастви. В іншому разі (як це спостерігається при використанні імперативу, який примножує ілокутивну силу висловлювання) сама суть проповіді була би спотворена. Будучи частиною

експліцитного механізму об'єктивізації семантики директивності, давньоанглійські форми умовного способу теперішнього часу дозволяють адресанту розраховувати на здійснення його бажання або на створення деякого бажаного ефекту на реципієнта.

У разі вживання форм умовного способу з семою повинності, за свідченням дослідників, як правило, має місце формулювання наказу, прохання, веління, призову, звернених до третьої особи [10, с. 53]. Найбільш яскраво таке функціонування умовного способу проявляється в законодавчих актах.

Мовний матеріал проповідей та епічної поеми «Беовульф» також дозволяє говорити про випадки вживання форм умовного способу у значенні повинності.

Sie sio baer gearo aedre geaefned þonne we ut sumen <... > Нехай буде пиво готове, швидко приготовлено, коли ми вийдемо.

Форми умовного способу минулого часу, що вживаються в незалежних реченнях, як відзначають дослідники, найчастіше висловлюють припущення та при цьому часто втрачають своє тимчасове значення [17, с. 345]. Однак вони використовувалися носіями давньоанглійської мови у прагненні менш безапеляційно висловити своє ставлення до пропонованої дії та до адресата у зв'язку з цією дією. Так, завдяки цій формі вдається зробити директивне висловлювання менш авторитарним.

Умовний спосіб як маркер волітвнної модальності у підрядному реченні. Умовний спосіб у другорядних реченнях є в давньоанглійській мові широко поширеним явищем. У загальному вигляді його семантика може бути зведена до значень припущення та ймовірності. У субпредикатної позиції його форми диференційовані в часовому плані. Так, теперішній час умовного способу представляє дію як бажану, необхідну або очікувану в сьогоденні або майбутньому (1), а минулий час – у минулому (2):

(1) *& micel is nyd þearfeac manna gehwilcum þæt he Godes lage gyme heonan forð georne bet þonne he ær dyde, & Godes gerihta mid rihte gelaeste. І також дуже необхідно кожній людині, щоб вона надалі завзято дотримувалась закону Божого краце, ніж вона це робила, і правильно дотримуватися служіння*

(2) *ic de lange bæd þæt du þone waelgaest wihte ne greffe lete Sud-Dene sylfe geweordan gude wid Grendel. Я просил тебе настоятельно, чтобы ты не бросал вызов убийственному ужасу, позволил южным датчанам самим вести войну с Гренделем. Я просив тебе настійно, щоб ти не кидав*

виклик убивчому жаху, дозволив південним данцям самим вести війну з Гренделем.

У давньоанглійській мові умовний спосіб може виступати також як засіб підпорядкування підрядного речення головному (як засіб узгодження дієслівних форм головного та другорядного речень). Це спостерігається у другорядних додаткових, зокрема в тих, які передають непряму мову, і є відображенням загальнонімецької традиції. Умовний спосіб може вживатися практично у всіх типах другорядних обставинних речень. Його використання найбільш характерне для другорядних умовних, тимчасових, порівняльних, слідства та цілі. Саме останній тип другорядного речення, будучи покликаним вказати, заради чого необхідно зробити ту чи іншу дію, сприяє актуалізації волітвнної модальності: *þonne age we mycle þearfe þæt we god ælmihtigne georne biddan þæt he us gescylde wid þære egesan 7 us gestrangie swa his willa sy. Потім нам дуже необхідно, щоб ми завзято молилися Всемогутньому Богу, щоб Він нас захистив від того жаху і зміцнив нас за Своєю Волею.*

Висновки. 1. Периферія функціонально-семантичного поля «спонукання» давньоанглійської мови характеризується великою різноманітністю засобів актуалізації волітвнності в порівнянні з ядром. Ці актуалізатори, так само, як і в разі з ядерними конститuentами, належать різним рівням мовної системи. Численність периферійних засобів вираження спонукальності пов'язане з меншою спеціалізованістю їх семантики в плані експлікації цього значення, а також з обмеженістю сфери вживання. 2. На морфологічному рівні до числа периферійних належить умовний спосіб. Специфіка його функціонування в польовому розташуванні наближає його до ядерного конститuentу ФСП волітвнної модальності – імперативу. 3. Морфологічний рівень також представлений формою немаркованого інфінітива із закінченням *-an*, яка всупереч традиційному уявленню про неї як про форму імперативу або умовного способу виявляє самостійний категоріальний статус. Великий модальний потенціал немаркованого інфінітиву робить його своєрідною кумулятивною одиницею, яка об'єднує в собі значення, властиві імперативу та суб'юнктиву, і початкове значення потенційності дії, властиве для інфінітиву. 4. Великий склад ядерних та периферійних засобів вираження спонукальної модальності дає можливість вважати, що склалася лінгвістична традиція вираження спонукання в рамках давньоанглійського періоду. Великий набір периферійних лексико-граматичних одиниць, наділених

спонукальною семантикою, свідчить, з одного боку, про нездатність кожної з них висловити все різноманіття семантичних варіантів спонукування, а з іншого – про надмірність мовної системи свободі вибору, яка робить можливим вираження будь-якого необхідного значення.

Список літератури:

1. Адмони В.Г. Основы теории грамматики. М., Л.: Наука, 1964. 105 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. 4-е изд., стереотип. М.: КомКнига, 2007. 596 с.
3. Бондарко А.В. Введение. Полевые структуры в системе функциональной грамматики. *Проблемы функциональной грамматики: полевые структуры*. – СПб: Наука, 2005. С. 12 – 25.
4. Бруннер К. История английского языка: В 2 т. М., 1956. Т.2. 392 с.
5. Гапонова Ю.В. Средства выражения модальных значений возможности и необходимости в текстах печатной рекламы: Автореф. дис... канд. фил. наук: 10.02.01. Калининград, 2007. 25 с.
6. Гульга Е. В. Грамматико-лексические поля в современном немецком языке. М.: Просвещение, 1969. 184 с.
7. Иванова И.П. История английского языка. М.: Высш. шк., 1976. 318 с.
8. Колядин Е.А. Некоторые особенности синтаксиса древнеанглийских законодательных текстов. *Исследования молодых ученых: Сб. ст. асп. / Отв. ред. А.М. Горлатов, Е.С. Гриценко*. Минск, 2008. С. 77–81.
9. Латыпов Р.А. Подкласс глаголов волеизъявления в современном английском языке. *Германистика*. СПб., 1992. С. 59–65
10. Мухин А.М. Морфологические и синтаксические категории. *Исследования по языкознанию / отв. ред. С.А. Шубик*. СПб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 2001. С. 51–55.
11. Прокош Э. Сравнительная грамматика германских языков. М.: Изд-во иностранной литературы, 1954. 379 с.
12. Расторгуева Т.А. История английского языка. М.: Астрель, 2002. 348 с.
13. Смирницкий А.И. Древнеанглийский язык. М., 1955. 317 с. ; Сравнительная грамматика германских языков: В 5 т. / ред. М. Гухман. Т. 4: *Морфология*. М.: Наука, 1966. 455 с.
14. Щур Г.С. Теории поля в лингвистике. М., Наука: 1974. 253 с.
15. Ælfric's Catholic Homilies. The First Series. Oxford: Early English Text Society, 1979. 562 p.
16. Beowulf and the Finnsburh Fragment / ed. prof. Klaeber. NY, 1922. 401 p.
17. Minkoff M. English Historical Grammar. Sofia, 1967. 395 p.
18. Mitchell B. Old English Syntax: Vol. 1-2. Oxford: OUP, 1985. Vol. 2: *Subordination, independent elements, element order*. 1080 p.
19. Trier J. Sprachliche Felder. *Zeitschrift für deutsche Bildung*. 1932. N. 9. S. 417–427.

Zhuk V. A. THE CONDITIONAL METHOD AS A CONSTITUENT OF THE NEAR PERIPHERY OF THE FUNCTIONALLY SEMANTIC FIELD OF MOTIVATION

*The aim of the article is to consider the peculiarities of the conditional method as a constituent of the near periphery of the functionally semantic field of motivation. The relevance of the study is determined by the fact that it is conducted within the framework of historical pragmatics and allows, on the one hand, to expand the scope of pragmatic analysis and, on the other hand, to obtain some data on the linguistic aspect of the literary monuments of the past. The object of research is the functional semantic field of motivation. The subject of research is the peripheral constituents of the functional semantic field of motivation in Old English. In the course of the research, the author has arrived at such conclusions: 1. The periphery of the functionally semantic field (FSF) of motivation of the Old English language is characterized by a great variety of means of actualization of volatility in comparison with the nucleus. These actualizers, as in the case of nuclear constituents, belong to different levels of the language system. The abundance of peripheral means of expression of motivation is associated with less specialization of their semantics in terms of explication of this meaning, as well as with the limited scope of use. 2. At the morphological level, the subjunctive mood belongs to peripheral one. The specificity of its functioning in the field location brings it closer to the nuclear constituent of the FSF of the volitional modality, i.e. the imperative. 3. The morphological level is also represented by a form of unmarked infinitive ending in *-an*, which, contrary to the traditional notion of it as a form of imperative or subjunctive mood, reveals an independent categorial status. The great modal potential of the unmarked infinitive makes it a kind of cumulative unit, combining the values inherent in indirect inclinations (imperative and subjunctive) and the original value of the potentiality of action inherent in the infinitive. 4. The extensive composition of nuclear and peripheral means of expression of motivational modality makes it possible to consider the established linguistic tradition of expression of motivation within the Old English period. The large set of peripheral lexico-grammatical units endowed with motivational semantics testifies, on the one hand, to the inability of each of them to express all the variety of semantic variants of motivation, and on the other hand, to the ensuing redundancy of the linguistic system.*

Key words: Old English, modality, periphery, morphological level, imperative, nucleus.